

Stowarzyszenie Miłośników Żubrów

ul. Ciszewskiego 8 pok. 42, 02-786 Warszawa

tel. (022) 593 65 80

www.smz.waw.pl

bison@smz.waw.pl

Warszawa, 20 marca 2017 roku

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI SMŻ w 2016 ROKU

Członkowie SMŻ

W 2016 roku Stowarzyszenie Miłośników Żubrów pozyskało 12 nowych członków i na koniec 2016 roku liczyło 213 członków, w tym 11 wspierających. Działalność Stowarzyszenia realizowana była zgodnie z celami zapisanymi w Statucie.

Program ochrony zmienności genetycznej

Wzorem lat ubiegłych Stowarzyszenie aktywnie uczestniczyło w realizacji programu ochrony zmienności oraz wymiany zwierząt między ośrodkami, w tym:

- w styczniu byk Polanin III z Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie dołączył do grupy siedmiu samic żubra, które pojechały do Czech na początku grudnia ubiegłego roku. Polanin III urodził się w 2012 roku, a jego rodzicami są Pogaj i Polna.
- prowadzono doradztwo w sprawie wymiany żubrów między hodowlami zagranicznymi.

Międzynarodowa współpraca z hodowcami

- W maju członkowie Stowarzyszenia Miłośników Żubrów prof. Wanda Olech i dr Zuza Nowak brały udział w spotkaniu EBCC (Europejskiego Centrum Ochrony Żubra – European Bison Conservation Center) w Niemczech, w Wisentgehege Springe – Parku Natury. Jest to jeden z 4 regionalnych niemieckich centrów hodowli żubrów. Prof. Olech zreferowała najważniejsze sprawy dotyczące aktualnych zadań EBCC, a dr Nowak mówiła o roli badań genetycznych w rozwijaniu populacji żubrów i ocenie ich stanu zdrowia. Natomiast gospodarze przedstawili swoje dokonania i plany, które obecni na spotkaniu specjaliści przyjęli bez zastrzeżeń. Przeprowadzono również wizytę w Parku Narodowym Schwarzwald, na południu Niemiec, gdzie przygotowany jest 25-hektarowa zagroda, w której docelowo ma zamieszkać 10 żubrów. Jest to lesisty, nieco pagórkowaty teren na wysokości ok. 940 m n.p.m., z obecnością jezior i śródleśnych łąk. Cały teren wydaje się być bardzo dobrze dostosowany do wymagań przyszłych mieszkańców.

- pod koniec maja w Gołdapi odbyło się trzydniowe seminarium leśników i służb ochrony środowiska z Polski i obwodu kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej. Zorganizował je dyrektor Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej – Jaromir

Krajewski, w ramach projektu „Aktywizacja polsko-rosyjskiego dialogu w sferze zrównoważonego rozwoju i społeczeństwa obywatelskiego”, finansowanego przez MSZ. Puszcza Romincka podzielona granicą, jest leśnym kompleksem pełnym torfowisk, jezior, małych rzek i pagórków i w pewnym stopniu przypomina tajgę. Zdaniem specjalistów żubry mogłyby poczuć się na tym terenie dobrze. Planowane jest, w ramach projektu finansowanego ze środków Lasów Państwowych, utworzenie w tym rejonie małego stada. Trwają analizy środowiskowe, pod kątem doboru odpowiedniego miejsca wsiedlenia i ewentualnego wpływu żubrów na siedliska leśne. Podczas spotkania zaproponowano stronie rosyjskiej, by także zdecydowali się wprowadzić grupę żubrów do swojej części Puszczy Rominckiej. Pomysł spotkał się z aprobatą. W efekcie podjętych ustaleń w ostatnich dniach lipca prezes Stowarzyszenia Miłośników Żubrów prof. Wanda Olech i dyrektor Parku Krajobrazowego Puszczy Rominckiej Jaromir Krajewski zwizytowali teren Wisztynieckiego Parku Regionalnego, tuż za naszą granicą, gdzie ewentualnie miałyby zamieszkać pochodzące z Polski żubry. Oględziny tego terenu wypadły bardzo dobrze. Obecny podczas tej roboczej wizyty dyrektor departamentu gospodarstwa leśnego i zagospodarowania fauny Ministerstwa Środowiska Rosji Aleksander Sokołow i pracownicy Wisztynieckiego Parku zadeklarowali, że już do końca sierpnia zostanie opracowany projekt przedsięwzięcia. Do dalszych ustaleń zaplanowano kilkudniowe polsko-rosyjskie seminarium w Bałtiju. Semina są organizowane w ramach projektu „Aktywizacja polsko-rosyjskiego dialogu w sferze zrównoważonego rozwoju i społeczeństwa obywatelskiego” finansowanego przez polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

- W sierpniu grupa członków SMŻ zaangażowana w projekty „Rozwój metapopulacji żubra w północno-wschodniej Polsce” i „O bioróżnorodności dla przyszłości, czyli jak uczyć, że sarna nie jest żoną jelenia” była z kilkudniową wizytą w Parku Narodowym Dovrefjell-Sundalsfjella w środkowej Norwegii. Polsko-norweskie spotkanie miało na celu wymianę informacji i doświadczeń w ochronie zagrożonych dużych parzystokopytnych. Działania w tym zakresie przedstawili: ze strony polskiej prof. Wanda Olech, a ze strony norweskiej m.in. Carl S. Bjurstedt, menadżer parku. Interesująca i inspirująca była wymiana doświadczeń w zakresie bezpośredniej edukacji dzieci i młodzieży – między SMŻ i Parkiem Narodowym Dovrefjell-Sundalsfjella.

- W listopadzie przez kilka dni przebywała w Polsce robocza grupa specjalistów z obwodu kaliningradzkiego, zaangażowanych w rozwijający się projekt wsiedlenia żubrów do Puszczy Rominckiej po stronie rosyjskiej. W skład delegacji wchodził przedstawiciel Ministerstwa Zasobów Naturalnych i Ekologii obwodu kaliningradzkiego, zastępca głównego lekarza weterynarii, a także inżynier z ośrodka hodowli jeleni Muszkino, gdzie miałyby powstać zagroda adaptacyjna dla żubrów przywiezionych z Polski. Goście odwiedzili „Dolinę Charlotty”, dwa ośrodki hodowli żubrów w Pszczynie (w miejskim parku i znacząco większy w Jankowicach) oraz Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie. Całość przedsięwzięcia pod kątem merytorycznym koordynuje prof. Wanda Olech.

Centrum ochrony gatunku (European Bison Conservation Center)

Podczas spotkania członków EBCC, które miało miejsce w Ostrowcu Świętokrzyskim w przeddzień XIV międzynarodowej konferencji pt. Żubry w

Krainie Dinozaurów poruszono bieżące problemy dotyczące zarządzania współczesną populacją żubra w różnych krajach europejskich.

Spotkanie zaczęło się od przedstawienia nowego sposobu prezentacji wyników analiz molekularnych wykonywanych w Katedrze Genetyki i Ogólnej Hodowli Zwierząt SGGW, w ramach monitoringu genetycznego populacji żubrów. Dotychczas przedstawiciele Regionalnych Biur EBCC otrzymywali wyniki analiz molekularnych w postaci zbiorczych zestawień dla poszczególnych stad, na podstawie analiz DNA z prób biologicznych przysyłanych przez hodowców. Obecnie zaproponowany sposób prezentacji danych molekularnych zakłada przedstawianie wyników dla poszczególnych osobników w formie spersonalizowanych certyfikatów/paszportów. Wyniki będą dostępne na stronie EBCC pod adresem www.bison-ebcc.eu, w strefie dostępnej zalogowanym użytkownikom. Nowy sposób prezentacji danych będzie pomocny zarówno jako dokument potwierdzający dane rodowodowe poszczególnych osobników oraz jako dokument identyfikujący osobniki, wymagany podczas transportu i wymiany osobników pomiędzy ośrodkami hodowli (np. w Niemczech). Podczas spotkania uczestnikom zostały rozdane hasła dostępu do zasobów strony www.bison-ebcc.eu, jak również objaśniono zawartość certyfikatu/paszportu. Przy okazji omawiania zagadnień genetycznych, przedstawiciele EBPB poruszyli kwestię obecności w obrębie populacji żubrów osobników przebywających w zagrodach zamkniętych, ale nie wpisanych do EBPB z powodu niemożliwego do potwierdzenia rodowodu. Podczas spotkania podjęto decyzję, że materiał genetyczny osobników z tej puli będzie analizowany pod kątem przynależności gatunkowej w KGiOHZ. Dr Zuza Nowak potwierdziła 100% skuteczność analiz genetycznych prowadzonych w celu ustalenia, czy badany osobnik posiada w swoim materiale genetycznym markery specyficzne dla gatunku *Bison bonasus* oraz nie posiada markerów charakterystycznych dla gatunku *Bos taurus*, czy też *Bison bison*. Redaktorzy EBPB zaproponowali wpisywanie osobników należących do gatunku *Bison bonasus* do EBPB, z adnotacją wskazującą na ten wyjątkowy rodowodowo status. Podczas spotkania zaproponowano, że indywidualne certyfikaty/paszporty dla osobników o tym statusie zostaną wzbogacone o informację "GENETICALLY APPROVED".

Następnie podczas spotkania poruszono kwestię problemów związanych z zarządzaniem populacją żubra w Szwecji, a w szczególności problem nadwyżek zwierząt pojawiających się w hodowlach zamkniętych. Podobnie jak w poprzednich latach, porównywano sposoby zarządzania nadwyżkami zwierząt w różnych krajach europejskich, podejmowane w sytuacji braku projektów reintrodukcji. Przedstawiono metodykę stosowaną w Niemczech, na Białorusi oraz w Hiszpanii. W toku dyskusji poddawano pod rozwagę propozycję wnioskowania o ujednoczenie statusu prawnego żubra w różnych krajach europejskich, gdzie podlega on ochronie na mocy prawa europejskiego, ale poszczególne kraje realizują tę ochronę na podstawie różnorodnych wytycznych z zakresu prawa łowieckiego, przepisów weterynaryjnych właściwych dla bydła domowego lub ochrony ściślej. Przedstawiciele RO niemieckich wskazali zagrożenia wynikające ze stosowania przepisów dla bydła domowego w odniesieniu do żubra, natomiast przedstawiciele RO białoruskiego zaznajomili osoby będące na spotkaniu z metodą zarządzania białoruską populacją żubra. Cechuje się ona podziałem populacji na pulę osobników o statusie „ściśle chronione” oraz pulę osobników o statusie „zarządzana”. Osobniki należące do puli „zarządzanej” mogą być przedmiotem różnych decyzji

hodowlanych – w tym komercyjnych odstrzałów dla pozyskania trofeów. Podczas spotkania nie udało się wypracować uniwersalnego rozwiązania dla problemu nadwyżek zwierząt w hodowli zagrodowej, ale podjęto decyzję o przedstawieniu problemu na łamach czasopisma naukowego podejmującego tematykę ochrony dużych ssaków roślinożernych w warunkach europejskich.

Następnie Fernando Morán rozdał uczestnikom spotkania broszury na temat nowo przygotowywanego projektu ochrony żubra w Hiszpanii (broszura w załączeniu).

Ponadto obecny na spotkaniu Ákos Hajós podziękował pozostałym członkom za dotychczasową współpracę oraz zrezygnował z pełnienia stanowiska Regionalnego Koordynatora EBCC na terenie Węgier. W związku z dużym zaangażowaniem w dalszy rozwój populacji węgierskiej zaproponował, aby jego obowiązki były wypełniane przez obecną na spotkaniu Klaudię Hajós, córkę Ákos Hajós, która jest mocno zaangażowana w problematykę ochrony żubra. Ustępujący Ákos Hajós zadeklarował wsparcie we wdrożeniu nowego przedstawiciela RO Węgry.

Na spotkaniu podjęto również decyzję o włączenie w poczet członków EBCC Yvonne Kemp jako przedstawiciela RO Netherlands.

W roku 2016 w polskich hodowlach urodziło się 41 żubrów, w tym 36 w linii nizinnej i 5 w linii nizinno-kaukaskiej.

Edukacja

W ramach działalności edukacyjnej, kontynuowano warsztaty w projekcie „O bioróżnorodności dla przyszłości – czyli jak uczyć, że sarna nie jest żoną jelenia”, prowadzonego przez Stowarzyszenie Miłośników Żubrów, wspólnie z Polskim Związkiem Łowieckim. Projekt rozpoczął się w 2014 roku i był skierowany do nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz edukatorów, czyli osób prowadzących np. wycieczki przyrodnicze dla dzieci i młodzieży, mających bezpośredni kontakt z młodymi odbiorcami. W praktyce w warsztatach uczestniczyli przede wszystkim myśliwi, ale także np. pracownicy nadleśnictw czy członkowie ekologicznych organizacji pozarządowych. Celem organizowanych warsztatów było niesienie wsparcia metodycznego w pogłębianiu i przekazywaniu wiedzy na temat bioróżnorodności. Warsztaty przeprowadzono w 16 województwach a w spotkaniach wzięło udział ponad 2150 osób. Do uczestników warsztatów trafiły płyty multimedialne wraz z przewodnikami do nich, wzbogacone o materiały ułatwiające planowanie i prowadzenie lekcji na tematy związane z bioróżnorodnością.

Podsumowanie projektu odbyło się 27 października podczas konferencji zorganizowanej na Wydziale Nauk o Zwierzętach Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Podczas konferencji referaty wygłosiły członkinie SMŻ: pani Magda Kaczmarek-Okrój mówiła o genezie projektu; pani Marlena Wojciechowska o materiałach edukacyjnych (płytkach multimedialnych, podręcznikach i scenariuszach lekcji) oraz o możliwościach jakie one dają podczas przygotowywania zajęć. O wkładzie Polskiego Związku Łowieckiego w edukację ekologiczną dzieci omówił Bartłomiej Popczyk, pracownik naukowy SGGW

i członek PZŁ. Całość projektu podsumowała prezes SMŻ prof. Wanda Olech i jednocześnie dziekan Wydziału Nauk o Zwierzętach SGGW, mówiąc m.in.: *Z ankiet wypełnianych przez uczestników warsztatów, gdzie trzeba było ocenić konkretne elementy wynika, że nasz projekt był dobrym pomysłem, a i jego realizacja okazała się udana. Był, zdaniem nauczycieli i edukatorów, bardzo potrzebny. Wielu z nich wzięłoby udział w takich warsztatach nawet gdyby były odpłatne. Wszyscy – w mniejszym lub większym stopniu – skorzystali, spotkania były dla nich przydatne. Nie brakowało entuzjastycznych opinii. To dla nas duża satysfakcja.* Na konferencji obecny był podsekretarz stanu w Ministerstwie Środowiska Sławomir Mazurek, odpowiedzialny m.in. za pracę Departamentu Edukacji i Komunikacji Społecznej. Gorąco pogratulował wszystkim osobom zaangażowanym w projekt „O bioróżnorodności...”, wysoko oceniając jego zakres, zasięg i efekty. – *To bardzo potrzebne działanie, ponieważ sam wiem, z bezpośrednich kontaktów z ludźmi, jak słabo znana jest nasza rodzima przyroda. Kluczem do ochrony bioróżnorodności dla przyszłych pokoleń jest wiedza – i stąd gratulacje dla autorów tego projektu, bo umiejętnie ją przekazywali.* W ramach projektu Stowarzyszenie Miłośników Żubrów ogłosiło w maju ogólnopolski konkurs plastyczny dla dzieci w różnym wieku. Nadesłano 33 prace, w których zachwycano bogactwem pomysłów i technik a łączył jeden temat: bioróżnorodność i jej ochrona. Przyznano 3 nagrody główne i 3 wyróżnienia. Osoby nagrodzone:

Klaudia Badzmierowska, klasa IV, Publiczna Szkoła Podstawowa w Mirotkach;

Martyna Biedrzycka, klasa I gimnazjum, Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków w Baczynie;

Amelia Krzemińska, klasa I, Zespół Szkół nr 10 we Wrocławiu.

Osoby wyróżnione:

Michał Kozioł, klasa V, Szkoła Podstawowa im. Dzieci Zamojszczyzny w Zwierzyńcu;

Natalia Mazur, klasa II gimnazjum, Gimnazjum Publiczne im. Róży Zamoyskiej w Zwierzyńcu;

Anna Kruk, klasa I gimnazjum, Zespół Szkół w Rudzie-Hucie.

Wszystkie nadesłane prace prezentowano w kuluarach podczas trwania konferencji.

Podczas odbywających się w dniach 18–20 marca targów Hubertus Expo, zorganizowanych w Warszawie, Stowarzyszenie Miłośników Żubrów promowało prowadzony przez siebie projekt „O bioróżnorodności dla przyszłości – czyli jak uczyć, że sarna nie jest żoną jelenia”. Zaprezentowana oferta przyciągnęła bardzo dużo osób zarówno dorosłych, jak i dzieci. Dla najmłodszych SMŻ przygotowało kącik rysunkowy, tj. stolik z różnymi kolorowanymi i quizami, oczywiście na temat zwierząt, natomiast starszym oferowano ulotki dotyczące Stowarzyszenia oraz projektu „O bioróżnorodności...”, a także projektowe materiały szkoleniowe – płyty multimedialne wraz z poradnikami.

W dniach 19 i 21 maja Stowarzyszenie Miłośników Żubrów brało udział w dorocznym święcie SGGW, czyli w tzw. Wielkiej Majówce. W tym roku Dni SGGW ściśle związane były z obchodami 200-lecia istnienia uczelni. W namiocie SMŻ można było uzyskać wiele informacji o żubrach i ich ochronie, a w związku z realizacją projektu „O bioróżnorodności dla przyszłości, czyli jak uczyć, że sarna

nie jest żoną jelenia”, także i o innych przedstawicielach polskiej fauny. Dla dzieci przygotowano kolorowanki i krzyżówki, a wielką radość sprawiały najmłodszym ruszające się żubry-pluszaki, na których prezentowany był sposób transportu tego dużego zwierzęcia między hodowlami.

13 sierpnia Stowarzyszenie Miłośników Żubrów brało udział w obchodach X Dnia Żubra w Lutowiskach, w Bieszczadach. W stoisku-namiocie udzielano obszernych informacji o tym królewskim zwierzęciu, można było obejrzyć ciekawe eksponaty. Dla dzieci w każdym wieku przygotowano kolorowanki, quizy, krzyżówki oraz tablicę magnetyczną z układanką. Nagrodami były breloczki-odblaski oraz kolorowe zakreślacze. Dodatkowo przygotowano maski na twarz do samodzielnego pokolorowania: były wśród nich: miś, królik, sowa, lis i wilk. Maski te miały ogromne powodzenie. Ponadto można było kupić różne gadżety, w tym t-shirty z żubrem. Rozdawano także ulotki o SMŻ, książeczki dla dzieci „Żubrowe opowieści” oraz różne materiały informacyjne. Promowany był także projekt „O bioróżnorodności dla przyszłości – czyli jak uczyć, że sarna nie jest żoną jelenia”. W ramach tej promocji można było otrzymać materiały edukacyjne (podręczniki i płyty).

Od 14 maja do 21 sierpnia w Ogrodzie Botanicznym Polskiej Akademii Nauk w Powsinie można było oglądać zdjęcia żubrów na wystawie „Proszę Państwa oto żubr”. Wystawa przyjechała ze Śląskiego Ogrodu Botanicznego w Mikołowie, gdzie prezentowano ją jesienią i zimą ubiegłego roku. Wystawa ta została przygotowana m.in. przez Stowarzyszenie Miłośników Żubrów z okazji 150-lecia hodowli tych wspaniałych zwierząt w Pszczynie. Fotografie umieszczono w hali wystawowej nr 3 Centrum Edukacyjno-Konferencyjnym „Natura et Ars”.

10 października uczniowie II klasy jednej ze szkół podstawowych odwiedziło siedzibę Stowarzyszenia Miłośników Żubrów. Członkini SMŻ, pani Karolina Gajewska poprowadziła z nimi zajęcia wykorzystując materiały z programu edukacyjnego „Tropem żubra”. Dzieci były zafascynowane zajęciami. Szczególne wrażenie wzbudziły kości ze szkieletu żubra. Dzieciaki z zapałem porównywały np. wielkość kości udowej zwierzęcia z długością swoich ud. Zadawały mnóstwo pytań i same chętnie rozwiązywały żubrowe zagadki. Na koniec miłego, choć krótkiego spotkania otrzymały drobne upominki, oczywiście z wizerunkiem „króla puszczy”.

W listopadzie na kanale YouTube SGGW.TV zamieściła kilkuminutowy film na temat projektu „O bioróżnorodności dla przyszłości, czyli jak uczyć, że sarna nie jest żoną jelenia” prowadzonego przez Stowarzyszenie Miłośników Żubrów przy współpracy Polskiego Związku Łowieckiego. O założeniach i efektach projektu wypowiedzieli się: prof. Wanda Olech – prezes SMŻ, dziekan Wydziału Nauk o Zwierzętach SGGW, Bartłomiej Popczyk – pracownik naukowy SGGW, reprezentujący PZŁ, a także wiceminister środowiska Sławomir Mazurek i Grzegorz Wiśniewski - łowczy z Włocławka, gdzie odbyły się pierwsze warsztaty projektowe.

1 grudnia, w Zespole Szkół nr 121 (Liceum im. Jana III Sobieskiego i gimnazjum nr 166) w Warszawie odbył się piknik naukowy pod hasłem Magia Natury, którego

jednym z partnerów było Stowarzyszenie Miłośników Żubrów. Przygotowano prezentację dotyczącą trybu życia żubrów, historii gatunku i jego ochrony w Polsce i na świecie.

Konferencje naukowe

W dniach 8 i 9 września Stowarzyszenie zorganizowało w Bałtowie, na terenie Bałtowskiego JuraParku, XIV międzynarodową konferencję naukową pod hasłem „Żubry w krainie dinozaurów”. Tradycyjnie konferencja zorganizowana była przy współpracy Lasów Państwowych. W konferencji udział wzięło 140 specjalistów z 11 państw (Białoruś, Dania, Francja, Hiszpania, Holandia, Niemcy, Rosja, Rumunia, Szwecja, Węgry i oczywiście Polska). Wielu z przybyłych na doroczne spotkanie zna się od lat, ale na tegorocznej konferencji można było spotkać także nowe osoby. Dla wszystkich żubrowe konferencje są dobrą okazją do aktualizacji wiedzy, wymiany doświadczeń i nawiązania bezpośrednich kontaktów, których nie zastąpi nawet najbardziej ożywiona korespondencja. Goście z zagranicy stanowili aż 25% wszystkich obecnych. W imieniu Ministra Środowiska list z życzeniami owocnych obrad wystosował podsekretarz stanu, główny konserwator przyrody Andrzej Szweda-Lewandowski. Konferencja obejmowała cztery sesje referatowe. W pierwszym dniu odbyły się trzy sesje (dwie przedpołudniowe i jedna po obiedzie), którym przewodniczyli kolejno: prof. Kajetan Perzanowski, prof. Wanda Olech i prof. Krzysztof Anusz. Była m.in. mowa o sytuacji żubrów w Rosji, na Białorusi, w Holandii i Hiszpanii, a także oczywiście w naszym kraju. Zmiany wielkości i struktury światowej populacji żubra przedstawiła prezes SMŻ prof. Wanda Olech. Trochę czasu poświęcono nowej wolnej grupie żubrów w Nadleśnictwie Żednia, prezentując przy tej okazji film z wypuszczenia zwierząt do zagrody aklimatyzacyjnej. Lasy Państwowe pokazały również nową, zmodernizowaną wersję filmu „Żubry” Włodzimierza Puchalskiego, nakręconego w połowie ubiegłego wieku. Sesję popołudniową zdominowała tematyka weterynaryjna. W czwartej sesji referatowej w drugim dniu konferencji, prowadzonej przez prof. Wojciecha Bieleckiego, prezentowano referaty z zakresu genetyki żubra oraz w dalszym ciągu doniesienia na temat hodowli tych zwierząt na terenie Danii i Holandii. W sumie przedstawiono 26 referatów. Poza częścią referatową przedstawiono 21 posterów. Tym razem nie zostały one wywieszone w formie papierowych plakatów, ale można je było obejrzeć w wersji elektronicznej na dużym ekranie interaktywnym. Przez cały czas trwania konferencji na ekranie wyświetlone były ikonki obrazujące wszystkie postery, a zainteresowani konkretnymi informacjami mogli kliknąć w odpowiedni obrazek na ekranie, by zapoznać się z pełną wersją pracy. W materiałach konferencyjnych znalazł się dziewiąty już zeszyt dwujęzycznego biuletynu „Żubr i jego ochrona” (European Bison Conservations Newsletter) zawierający prace naukowe i referaty wygłoszone podczas konferencji. Referaty wygłaszane w obu dniach konferencji tłumaczone były symultanicznie przez zespół znakomitych tłumaczy, którym uczestnicy wyrazili słowa uznania za ich trudną pracę.

W drugim dniu obrad zorganizowano zwiedzanie bałtowskiego JuraParku, w tym Zwierzyńca, gdzie przebywa obecnie 8 żubrów. Uczestnicy wycieczki byli zachwyceni warunkami, jakie stworzono wszystkim zwierzętom oraz oczywiście całością Bałtowskiego Kompleksu Turystycznego. Wiadomości paleontologiczne

przekazywane są tu w sposób niezwykle atrakcyjny, a jednocześnie przemyślany, dostosowany do zwiedzających w każdym wieku.

Zdaniem uczestników tego corocznego spotkania „żubrologów”, konferencja „Żubry w krainie dinozaurów” stała na bardzo wysokim poziomie i pozwoliła na bieżącą bezpośrednią wymianę doświadczeń.

Wzorem lat ubiegłych podczas konferencji wręczone zostały statuetki Miłośnika Żubra osobom szczególnie zasłużonym dla ochrony gatunku. W tym roku wyróżnieni zostali: Małgorzata Bołbot – sekretarz Redakcji Księgi Rodowodowej Żubrów, Halina Kisiel – wiceprezes Stowarzyszenia „Delta” z Bałtowa oraz Thomas Hennig – przedstawiciel EBCC w Niemczech.

W listopadzie w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego zorganizowano konferencję w ramach projektu „Rozwój metapopulacji żubra w północno-wschodniej Polsce”, koordynowanego przez Katedrę Genetyki i Ogólnej Hodowli Zwierząt SGGW i prowadzonego w partnerstwie z kilkunastoma nadleśnictwami Puszczy Białowieskiej, Boreckiej i Knyszyńskiej, Białowieskim Parkiem Narodowym. Otwierając spotkanie prof. Wanda Olech, dziekan Wydziału Nauk o Zwierzętach podkreśliła, że obecny projekt jest udaną kontynuacją wcześniejszego projektu „Ochrona *in situ* żubra w Polsce – część północno-wschodnia”, w którym rozpoczęto wszechstronne badania monitoringowe. O zaletach wciąż rozwijającej się telemetrii i bogactwie danych uzyskiwanych dzięki nadajnikom GPS umieszczanym na obrożach noszonych przez wybrane żubry mówił Aleksander Bołbot z Białowieskiego Parku Narodowego. Prof. Kajetan Perzanowski (Stacja Badawcza Fauny Karpat PAN w Ustrzykach Dolnych) poinformował o wynikach wieloletnich pomiarów telemetrycznych w bieszczadzkiej populacji żubrów, w kontekście wykorzystania odczytów w ocenie arealu, przemieszczeń i wybiórczości siedliskowej żubrów. Zwracał uwagę – nie tylko w odniesieniu do Bieszczad – jak zaskakujące są czasem migracje żubrów, co może na nie wpływać i co może zwierzętom stać na przeszkodzie. O możliwościach i metodach prowadzenia monitoringu zdrowia żubrów i ich wynikach mówił prof. Wojciech Bielecki (SGGW). Podkreślał konieczność prowadzenia stałego monitoringu stanu zdrowia żubrów jako najważniejszego kryterium pozwalającego określić tzw. status zdrowotny zwierząt – a to jest czynnik decydujący o żywotności populacji. Daje m.in. szansę wczesnego wychwycenia niekorzystnych zmian i procesów, wykrycie źródła zagrożenia i wyeliminowanie go. Dr Zuzanna Nowak (SGGW) mówiła o monitoringu genetycznym, czyli o gromadzeniu i analizie DNA żubrów. W Banku Genów SGGW znajduje się już ponad 2,5 tysiąca próbek, zbieranych od 2000 roku. Badania służą wielu celom, m.in. śledzeniu dróg ewolucji gatunku czy określaniu pochodzenia konkretnych zwierząt, a także – i jest to bardzo ważne w działaniach ochronnych – pomagają w odpowiednim doborze żubrów do rozrodu.

Ochrona żubra w Polsce

W końcu grudnia 2015 roku Państwowa Rada Ochrony Przyrody wystosowała pismo m.in. do GDOŚ, Głównego Konserwatora Przyrody, Generalnego Dyrektora Lasów Państwowych, kilku regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, RDLP w

Krośnie i Białymstoku, w którym wyrażała zaniepokojenie na temat ochrony żubra. W piśmie zasugerowano, że brak jest rzetelnej dyskusji naukowej i kontroli społecznej w odniesieniu do działań dotyczących tego gatunku a zwierzęta te traktowane są jak zwierzęta łowne bądź hodowlane i wykorzystywane w handlu i do konsumpcji. Ponadto zarzucono, że prowadzony jest komercyjny odstrzał żubrów pod pozorem zbytniego przegęszczenia. Prezes Stowarzyszenia Miłośników Żubrów, prof. Wanda Olech w imieniu Zarządu i Członków Stowarzyszenia poprosiła o wyjaśnienie, na jakiej podstawie PROP jest zaniepokojona stanem ochrony gatunku, którego liczebność w naszym kraju wzrosła w ciągu ostatnich 20 lat od 680 do 1434 osobników, a liczba ośrodków ex situ z 17 do 25. W ciągu tych 20 lat przekazano z krajowych ośrodków ponad 200 żubrów w celu tworzenia nowych hodowli za granicą, a do naszego kraju przywieziono blisko 40 osobników w celu wzbogacenia puli genowej populacji. Bezpodstawny jest także zarzut dotyczący braku rzetelnej dyskusji naukowej na temat żubrów, ponieważ co roku mają miejsce w Polsce międzynarodowe konferencje poświęcone szeroko pojętej ochronie żubra w Polsce i na świecie, w której od trzynastu lat bierze udział średnio około 120 praktyków i naukowców. Prace naukowe i popularnonaukowe z tej dziedziny są zamieszczane w European Bison Conservation Newsletter, którego ósmy tom został opublikowany w 2015 roku.

Treści pism od PROP i odpowiedzi SMŻ zamieszczono na stronie internetowej Stowarzyszenia. Reakcją na poruszane sprawy było m.in. stanowisko Dyrekcji RDLP w Gdańsku czy list Stowarzyszenia Na Rzecz Wspierania Różnorodności Biologicznej „Matecznik” popierające dotychczasową politykę ochrony żubra oraz szereg wywiadów udzielanych przez Panią Profesor Olech na łamach pism i mediów („Środowisko”, „Brać Łowiecka”, Polskie Radio 24).

Fundrising

Jednym z ważnych zadań Stowarzyszenia jest pozyskiwanie funduszy na ochronę żubra. W tym roku uzyskaliśmy dotacje od:

Banku PEKAO S.A.,

Nadleśnictwa Borki , Nadleśnictwa Trzebielino, Nadleśnictwa Drawsko,

Polskiego Związku Łowieckiego,

Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

Cały czas wspiera nas Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Serdecznie dziękujemy wszystkim sponsorom

oraz aktywnie działającym członkom Stowarzyszenia!

Zarząd SMŻ